

ВІЙНА ВСЕРЕДИНІ НАС: ВІД АГРЕСІЇ ДО ТОЛЕРАНТНОСТІ

Війна, яка сталася у нашому житті, показала існування гами почуттів, над якими ми навіть глибоко не замислювались: страх за власне життя та за життя своїх рідних та близьких людей; розпач від власного безсилля; втома від постійної тривоги; сум та туга за власною домівкою; коливання настрою від оптимізму до депресії; злість на окупантів, «західних партнерів», на сусідів та близьких, якщо вони не поділяють нашого сприйняття реальності.

На лінії фронту йде своя фізична війна, всередині кожного з нас – війна психологічна, війна зі своїми почуттями, настроями, проявами поведінки, які не завжди є адекватними та конструктивними. Нагромадження психіки негативними емоціями та почуттями, такими як злість, агресія, ненависть забирає енергію, необхідну для подальшого функціонування людини, а головне, має кумулятивний ефект переносу на все суспільство та подальшого вибуху в житті після війни. Настрій та поведінка людей під час війни не менш важливі, ніж потужні зброя та техніка. Турбота за психологічний стан кожної людини та суспільства взагалі також є важливою частиною боротьби за майбутнє України.

Проблема перевантаження негативними емоціями особливо гостро стає коли ведемо мову про дітей. Дорослі висловлюють свій негатив не соромлячись присутності дітей, засоби масової інформації цілодобово показують та розповідають про сцени жорстокості окупантів та мимоволі формують почуття ненависті до прихильників росії. Ми не соромимось нецензурних слів при обговоренні ситуації, у присутності дітей посилаємо прокльони в бік загарбників, друкуємо на одязі лайливі слова, у соціальних мережах кидаємось агресивними коментарями тощо. В іграх дітей найчастіше спостерігаємо зброю та ворожнечу, зростають вербальні показники агресії у молоді. Роздратування, докори, агресія «крокують» повномасштабно по нашому життю, входять у наш побут впевнено та швидко. Так, війна не дає нам час та можливості на прояви емпатії до ворогів, але агресія в українському суспільстві вже переходить кордони й стосується не тільки окупантів, а й окремих категорій громадян нашої країни, негативні почуття стають інтенсивними та тривалими.

Якщо розглядати взагалі ситуацію в державі, то можемо констатувати «спіральне» повторення життєвих історій 2014 року: проблеми внутрішньо

переміщених осіб, відношення до російськомовного населення, ставлення до родин які покинули домівки тих, хто залишився в зоні бойових дій тощо. Війна 2022 року ще більше поширила коло проблемних соціальних відносин, зокрема до внутрішньопереміщених осіб додалися зовнішні переселенці; категорія людей, які залишилися жити на окупованих територіях та не хочуть залишати свої домівки; ситуація з підвищенням цін на оренду житла у відносно безпечних регіонах країни. На яке ставлення заслуговують всі ці люди? Безумовно, що на розуміння та терпимість. На жаль, не завжди ситуація сприймається з розумінням до почуттів інших людей, не всі можуть знайти екологічний спосіб спілкування з оточенням, проявити терпимість, взаємоповагу, усвідомлення різноманіття. Кожний регіон та кожна категорія населення не є однорідними, тому ескалація нетерпимості та агресії потенційно загрожує всьому українському суспільству.

Вирішення окреслених проблем гостро актуалізує питання формування цінностей миру та ненасильницького спілкування, впровадження в систему суспільних відносин толерантності та інструментів миробудування. Без формування культури толерантності у нашому суспільстві вирішити ці проблеми неможливо. Толерантність означає визнання того, що люди за своєю природою різняться зовнішнім виглядом, соціальним статусом, мовою, поведінкою і моральними цінностями та наділені правом жити в мирі й зберігати індивідуальність [2, 31]. Якщо згадати мову старших поколінь, то слова «терпимість» та «миролюбність» зараз є синонімами толерантності. Вже сьогодні необхідно говорити про важливість процесу переходу від реалій воєнної агресії до миробудування та миру для кожного українця та суспільства в цілому.

Український освітній простір має великий потенціал для миробудування та формування в суспільстві принципів толерантності. Позитивний досвід впровадження відновних практик, процедури медіації, інструментів миробудування, що склався в закладах освіти Луганської області в період 2014-2022 років, свідчить про те що необхідно проводити більше роз'яснювальної та виховної роботи починаючи з дитинства. Концептуальна ідея таких освітніх програм як «Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе», «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації», проєктів «Школа миру» та інші, передбачає формування в учнів вміння мирно вирішувати конфлікти, керуватися загальнолюдськими цінностями у спілкуванні з іншими, пропагуючи ідеї миробудування, робити акценти на формуванні таких життєвих навичок: ефективна комунікація, управління конфліктами, толерантність, недискримінація, управління емоціями, формування ненасильницької поведінки, формування цінностей тощо [1].

Принцип сьогодення – це миробудування та толерантність, це впливає на єдність суспільства, є запорукою мирного життя та співпраці у майбутньому світі без агресії та ненависті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків: навч.-метод. посіб. / за ред. Андрєєнкова В.Л. Київ: ФОП Нічога С.О. 2020. 200 с.
2. Губань Р. Декларація принципів толерантності і проблеми її імплементації. URL: <http://surl.li/ccapm>.

УДК 159.922.6.37.013.77-053

Корнієнко І. О.

кандидат психологічних наук

старший науковий співробітник

*Український науково-методичний центр
практичної психології і соціальної роботи*

ОСОБЛИВОСТІ КОНСУЛЬТАТИВНОЇ РОБОТИ З БАТЬКАМИ, ДІТИ ЯКИХ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ

У практичній діяльності взаємодія психолога з батьками в основному відбувається в рамках психологічної консультації. Необхідність звернення до роботи з батьками в практиці консультування вперше була задекларована в рамках психодинамічного підходу. З. Хол, А. Фрейд, К. Хорні звертали увагу на ранній досвід взаємодії батьків з дітьми та на різні види психічної травматизації у дитячому віці, які можуть ускладнювати психокорекційну роботу в подальшому. Результати, отримані в роботах Т. Адорно, В. Шутц, Дж. Боулбі, Е. Еріксона, М. Ейнсворт та інших підкреслили важливість взаємодії з дітьми з раннього віку і гуманного ставлення до них.

Теорія тривимірної інтерперсональної поведінки В. Шутц відтворює фундаментальне положення про визначальну роль раннього дитинства у розвитку особистості [1, 117]. Згідно з нею кожний індивід має характерні три міжособистісні потреби: потреба включення, потреба в контролі й потреба в любові. Порушення тих потреб може призводити до виникнення психічних розладів. Сформовані в дитинстві поведінкові моделі цілком визначають способи орієнтації особистості у ставленні до реальності. Відносини дитини й батьків є позитивними, якщо вони насичені контактами, і негативними, якщо батьки спілкування з дитиною зводять до мінімуму. Якщо дитина неадекватно інтегрована в сімейну групу, вона може проявляти недостатню або, навпаки,